Tentamen i Matematisk analys, 7,5hp, 2010-01-14
Tid: 08:00–13:00
Hjälpmedel: Formelblad
Examinator: Fredrik Abrahamsson
Telefon: 036-101620

TEKNISKA HÖGSKOLAN
HÖGSKOLAN I JÖNKÖPING

Förslag till lösningar:

Del A

1. Lös ekvationen $x^3 - 3x^2 - 6x + 8 = 0$ fullständigt. En lösning är $x = -2$. (2p)

   Lösning:
   Polynomdivision ger $x^3 - 3x^2 - 6x + 8 = (x+2)(x^2 - 5x + 4) = (x+2)(x-4)(x-1)$ så att rötterna är $x = -2, 1, 4$.

2. Låt $f(x) = \dfrac{x^2 - 1}{|x-1|}$. Bestäm $\lim_{x\to 1^+} f(x)$ och $\lim_{x\to 1^-} f(x)$. Existerar gränsvärdet $\lim_{x\to 1} f(x)$? (2p)

   Lösning:
   Eftersom
   $$|x-1| = \begin{cases} x-1 & \text{om } x > 1 \\ -(x-1) & \text{om } x < 1 \end{cases}$$
   så följer efter förenkling att
   $$f(x) = \begin{cases} x+1 & \text{om } x > 1 \\ -x-1 & \text{om } x < 1 \end{cases}$$
   och alltså är
   $$\lim_{x\to 1^+} f(x) = \lim_{x\to 1^+} x + 1 = 2 \text{ och } \lim_{x\to 1^-} f(x) = \lim_{x\to 1^-} -x - 1 = -2.$$
   Eftersom höger- och vänstergränsvärde är olika vid $x = 1$ så existerar inte gränsvärdet $\lim_{x\to 1} f(x)$.

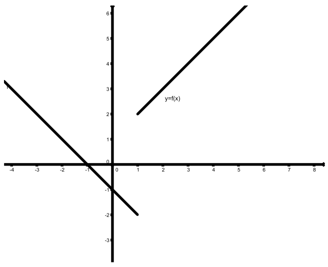

3. Bestäm den primitiva funktion $F(x)$ till $f(x) = \sin(x)\sqrt{2\cos(x) + 1}$ som uppfyller $F(0) = 0$. (2p)

   Lösning:
   Variabelsubstitutionen $u = 2\cos(x) + 1$ ger $du = -2\sin(x)dx$ dvs. $\sin(x)dx = -\frac{1}{2}du$ och
   $$F(x) = \int \sin(x)\sqrt{2\cos(x)+1}\,dx = -\frac{1}{2}\int \sqrt{u}\,du = -\frac{1}{2}\cdot\frac{2}{3}u^{3/2} + C = -\frac{1}{3}(2\cos(x)+1)^{3/2} + C.$$
   Villkoret $F(0) = 0$ ger $C = \frac{1}{3}\cdot 3^{3/2} = \sqrt{3}$ dvs. $F(x) = -\frac{1}{3}(2\cos(x)+1)^{3/2} + \sqrt{3}$.

4. Lös för $x > 0$ differentialekvationen (3p)
   $$y' + \frac{1}{x}y = \cos(x)$$

   Lösning:
   Ekvationen är linjär av 1:a ordningen. En integrerande faktor är
   $$IF = e^{\int \frac{1}{x}\,dx} = e^{\ln|x|} = [x > 0] = x$$
   och efter multiplikation med IF så kan differentialekvationen i uppgiften skrivas som
   $$(xy)' = x\cos(x) \Leftrightarrow xy = \int x\cos(x)\,dx + C = [\text{part. int.}] = x\sin(x) - \int \sin(x)\,dx + C = x\sin(x) + \cos(x) + C$$
   dvs.
   $$y(x) = \sin(x) + \frac{\cos(x) + C}{x}.$$

5. Lös differentialekvationen (3p)

$$y'' + 2y' + y = -2e^{-4x}$$

Lösning:
Vi skriver $y = y_h + y_p$. För homogenlösningen betraktar vi den karateristiska ekvationen $r^2 + 2r + 1 = 0$ som har dubbelroten $r_{1,2} = -1$ och därmed är homogenlösningen $y_h(x) = (C_1 + C_2x)e^{-x}$. För att hitta partikulärlösningen kan man t.ex. ansätta $y_p = ze^{-4x}$. Då är

$$\begin{aligned} y_p' &= z'e^{-4x} - 4ze^{-4x} \\ y_p'' &= z''e^{-4x} - 8z'e^{-4x} + 16ze^{-4x} \end{aligned}$$

och insättning i den ursprungliga ekvationen ger

$$z''e^{-4x} - 8z'e^{-4x} + 16ze^{-4x} + 2(z'e^{-4x} - 4ze^{-4x}) + ze^{-4x} = -2e^{-4x}$$

vilket efter förenkling blir $z'' - 6z' + 9z = -2$. Ansatsen $z = A$ ger $z = -2/9$ så att $y_p = -\frac{2}{9}e^{-4x}$. Sammantaget är lösningarna

$$y(x) = y_h(x) + y_p(x) = (C_1 + C_2x)e^{-x} - \frac{2}{9}e^{-4x}\,.$$

6. Rita kurvan $y = \dfrac{2x^3 + x^2 - 4}{x^2 - 4}$ med angivande av samtliga extrempunkter och eventuella asymptoter. (3p)

Lösning:
Vi noterar att funktionen är definierad för $x \neq \pm 2$. Vi deriverar och får

$$y'(x) = \frac{(6x^2 + 2x)(x^2 - 4) - (2x^3 + x^2 - 4)2x}{(x^2 - 4)^2} = \frac{2x^2(x^2 - 12)}{(x^2 - 4)^2}$$

så att stationära punkter är $x = \pm\sqrt{12} = \pm 2\sqrt{3}$ och $x = 0$. Teckenstudie:

x		$-2\sqrt{3}$		-2		0		2		$2\sqrt{3}$	
y'	$+$	0	$-$	ej def	$-$	0	$-$	ej def	$-$	0	$+$
y	$\nearrow$	$y(-2\sqrt{3})$	$\searrow$	ej def	$\searrow$	$y(0)$	$\searrow$	ej def	$\searrow$	$y(2\sqrt{3})$	$\nearrow$

Tydligen är extrempunkterna $x = -2\sqrt{3}$, en lokal maxpunkt samt $x = 2\sqrt{3}$, en lokal minpunkt (punkten $x = 0$ är en terasspunkt och därmed inte en extrempunkt).

Vidare, eftersom $|y(x)| \to \infty$ då $x \to \pm 2^{\pm}$ så följer att linjerna $x = \pm 2$ är lodräta asymptoter. För att avgöra om det finns någon sned asymptot kan man t.ex. använda polynomdivision och skriva

$$y(x) = \frac{2x^3 + x^2 - 4}{x^2 - 4} = 2x + 1 + \frac{8x}{x^2 - 4}$$

vilket visar att linjen $y = 2x + 1$ är en sned asymptot då $x \to \pm\infty$. En skiss av grafen ser ut enligt nedan.

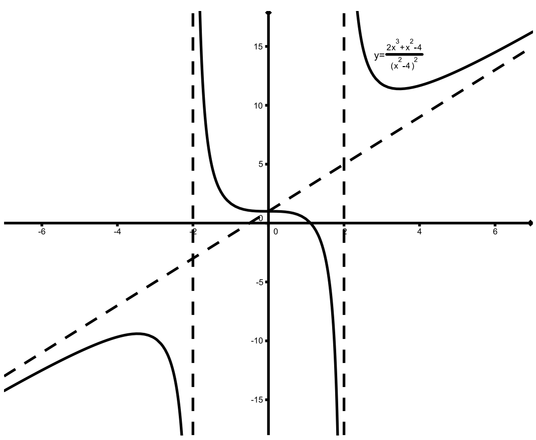

Del B

7. Låt $f(x) = \frac{1}{2}e^{2x} - 3e^x + 2x + 1$. Bestäm det minsta talet a så att $f(x)$ blir inverterbar på intervallet $[a, \infty[$. För vilka x är funktionen $f^{-1}(x)$ definierad då? (3p)

   Lösning:
   Vi deriverar funktionen; $f'(x) = e^{2x} - 3e^x + 2 = (e^x - 1)(e^x - 2)$ och gör en teckenstudie;

x		$\ln 1 = 0$		$\ln 2$	
$f'(x)$	$+$	0	$-$	0	$+$
$f(x)$	$\nearrow$	$f(0)$	$\searrow$	$f(\ln 2)$	$\nearrow$

   Tydligen är f växande på intervallet $[\ln 2, \infty[$ och därmed är f inverterbar på detta intervall, dvs. $a = \ln 2$. Om vi inverterar funktionen på detta intervall så är $D_{f^{-1}} = V_f = [f(\ln 2), \infty[= [-3 + 2\ln 2, \infty[$.

8. Vatten fylls på i en konisk tank med 1 kubikmeter per minut. Tanken har höjden 9 m och toppradien är 3 m. Hur snabbt stiger vattenhöjden i tanken när man har hällt i 2 m^3 vatten? (Volymen av en kon med radien r och höjden h är $V = \frac{1}{3}\pi r^2 h$.) (3p)

   Lösning:
   Antag att den kon som är vatten i har radien r och höjden h. Med hjälp av likformiga trianglar så inser vi att $\dfrac{r}{h} = \dfrac{3}{9} = \dfrac{1}{3}$ dvs. $r = \frac{1}{3}h$

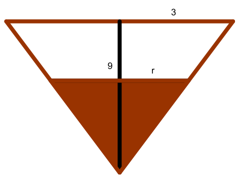

   och volymen kan skrivas
$$V = \frac{1}{3}\pi r^2 h = \frac{1}{27}\pi h^3.$$
   Notera att $V = V(t)$ och $h = h(t)$ och då $V = 2$ så är $h = (54/\pi)^{1/3}$. Implicit derivering m.a.p t i sambandet ovan ger
$$V' = \frac{1}{27}\pi \cdot 3h^2 \cdot h' \Leftrightarrow h' = \frac{9V'}{\pi h^2}\,.$$
   Eftersom $V' = 1$ m^3/min så får vi att
$$h' = \frac{9}{\pi\left((54/\pi)^{1/3}\right)^2} = \frac{9}{\pi^{1/3}(54)^{2/3}} \text{ m/min} \,(\approx 0.43 \text{ m/min})$$

9. Antag att $f(x) = \displaystyle\int_0^x \frac{\sin(t)}{t}\,dt$. Beräkna gränsvärdet (2p)
$$\lim_{a\to 2} \frac{f(2a) - f(4)}{a - 2}\,.$$

   Lösning:
$$\begin{aligned}
\lim_{a\to 2} \frac{f(2a) - f(4)}{a-2} &= \left[\begin{array}{l} \text{låt } h + 4 = 2a \Leftrightarrow a = \frac{h}{2} + 2 \\ a \to 2 \Leftrightarrow h \to 0 \end{array}\right] \\
&= \lim_{h\to 0} \frac{f(h+4) - f(4)}{h/2} = 2\lim_{h\to 0}\frac{f(h+4) - f(4)}{h} \\
&= 2f'(4) = 2\frac{\sin 4}{4}
\end{aligned}$$

10. Antag att $f(x)$ är kontinuerlig för $x \geq 0$, deriverbar för $x > 0$ och att $f(0) = 0$. Visa att om $f'(x)$ är en växande funktion för $x > 0$ så är även $\dfrac{f(x)}{x}$ en växande funktion för $x > 0$. (2p)

Lösning:
Låt $g(x) = \dfrac{f(x)}{x}$. Då är

$$g'(x) = \frac{f'(x)x - f(x)}{x^2}$$

så påståendet följer om vi kan visa att $g'(x) \geq 0$ för alla $x > 0$. Med hjälp av analysens huvudsats kan vi skriva

$$\begin{aligned} g'(x) &= \frac{1}{x^2}\left(f'(x)x - \int_0^x f'(t)\,dt\right) = \frac{1}{x^2}\left(\int_0^x f'(x)\,dt - \int_0^x f'(t)\,dt\right) \\ &= \frac{1}{x^2}\int_0^x \big(\underbrace{f'(x) - f'(t)}_{\geq 0}\big)\,dt \\ &\geq 0 \end{aligned}$$

och vi är klara.

En alternativ lösning är följande: givet $x > 0$, definiera en funktion

$$h(t) = f'(x)t - f(t)\,.$$

Vi skall visa att $h(x) = f'(x)x - f(x) \geq 0$ (vilket medför att $g'(x) \geq 0$). Man får att $h'(t) = f'(x) - f'(t)$ och eftersom $f'(x)$ är växande så har vi följande teckenstudie;

t	0		x	
$h'(t)$		≥ 0	0	≤ 0
$h(t)$	$h(0)$	$\nearrow$	$h(x)$	$\searrow$

Eftersom $h(0) = 0$ så ger tabellen att $h(x) \geq 0$.